

Adoptie van het Oorlogsmonument aan de Buitenlandpoort in Vianen

door de PCS, De Voorhof.

Toespraak van Piet Kastelein op donderdag 19 april 2018.

Dames en heren, meisjes en jongens

Mijn naam is Piet Kastelein, ik ben in 1925 geboren in Vianen. De 2^e WO heb ik heel bewust meegemaakt en daar zal ik straks iets over vertellen.

We staan hier voor het oorlogsmonument in de Buitenlandpoort omdat de school, via het project van 4 en 5 mei, dit oorlogsmonument heeft geadopteerd.

Op school is jullie over de tweede WO al het een en ander verteld. De oorlog is in Vianen niet onopgemerkt voorbij gegaan, integendeel. De echte oorlog, d.w.z. met wapens, begon op 1 september 1939 toen het Duitse leger Polen binnenviel en Warschau werd gebombardeerd. Daarna werd heel Europa door het Duitse leger bezet.

Door die oorlogsdreiging werd in Nederland, op 28 augustus 1939, de Algemene Mobilisatie afgekondigd waardoor op 29 augustus 300.000 mannen onder de wapenen waren geroepen op een bevolking van 8 miljoen inwoners.

Door die mobilisatie waren er in Vianen veel militairen gelegerd. Dan moet je denken aan wel ruim twee duizend mannen. Zij werden ondergebracht in Houten barakken die toen overal in Vianen waren gebouwd. Ook werden ze ondergebracht in boerderijen, waar ook veel paarden werden gestald, bij de burgers thuis en in het Fort Everdingen.

Omdat het leger maar matig was gemotoriseerd, was het aangewezen op het gebruik van 33000 paarden.

Op 10 augustus 1939 was er in Den Haag net een nieuwe regering gevormd. Ondanks het feit dat men voorbereid was op een aanval van het Duitse leger, hoopte de regering neutraal te kunnen blijven zoals in de 1^e WO het geval was geweest.

IJdele hoop zoals zou blijken want op de vroege ochtend van 10 mei 1940 valt het Duitse leger Nederland binnen.

Het enige wat wij in Vianen van de oorlog zagen, waren heel veel Duitse vliegtuigen die overvlogen. Het luchtafweer geschut, dat zijn kanonnen die vliegtuigen uit de lucht kunnen schieten, schoot met succes in 4 dagen 525 vliegtuigen uit de lucht. Dat waren er de eerste dag al 280.

Op 13 mei 2^e Pinksterdag, het was de vierde dag van de oorlog, trok een lange file van vluchtende mensen uit de Betuwe over de A-2 richting Utrecht. Zij hadden spullen bij zich die zij in de haast nog mee hadden kunnen nemen. Alles was op paardenwagens, handkarren, hondenkarren en auto's geladen.

Op de oprit van de Lekbrug werden door Duitse vliegtuigen bommen op die vluchtende stroom mensen gegooid. Vier mensen zijn daarbij omgekomen. Ik heb dat zelf zien gebeuren.

Een dag later op 14 mei werd Rotterdam gebombardeerd waarbij 900 burgers het leven verloren, 78000 mensen dakloos werden en 25000 woningen totaal werden vernield.

De Duitsers laten de Nederlandse regering weten dat als Nederland niet snel capituleert ook Utrecht zal worden gebombardeerd.

Op die zelfde dag, 's middags 14 mei, spreekt de Nederlandse Generaal Winkelman via de radio de bevolking toe:

"Onze soldaten hebben gestreden met een moed die onvergetelijk zal blijven, maar de strijd was ongelijk". Er waren 2341 Nederlandse militairen gesneuveld.

Onmiddellijk na de overgave word ook Vianen bezet door Duitse soldaten en nemen het gezag over. In de loop van de oorlog waren er 3000 Duitsers in Vianen gelegerd. Ze trokken in alle scholen en de burgers werden uit hun huizen gezet. In restaurant DE Vrijstad werd het militaire hoofdkwartier gevestigd.

Vianen is er gedurende de oorlog, in vergelijking met alle vreselijke dingen die er in Nederland gebeurd zijn, nog redelijk goed afgekomen.

Maar desondanks zijn er uit die tijd toch veel doden te betreuren en daarvoor staat hier dit monument.

Dit herdenkingsbeeld is gemaakt door Cephas Stouthamer.
 Het beeld is onthuld op 3 mei 1950.
 De gemeente Vianen is verantwoordelijk voor het onderhoud.

Het beeld wil het Symbool van trouw uitdrukken.

De vrouwenfiguur, legt half knielend, de eed van trouw af aan de Koning, het Vaderland en de Grondwet.

Aan de basis van dit monument ligt de 4e regel van het eerste couplet van het Wilhelmus ten grondslag;

“Den Vaderland getrouwe, blijf ik tot in den dood” .

Op het beeld staan 4 namen van mensen die in de oorlog zijn omgekomen, waarvan 3 in het verzet.

Hendrik van de Brink. Hij had de bijnaam, Paul van Vianen. Hij was leider van de ondergrondse van Vianen en van de Alblasserwaard. Hij is op 15 januari 1944, op de vlucht in de tuin van de Blauwpoort in de Brederodestraat, doodgeschoten door een Duitse soldaat.

Hij had tegen wethouder van der Hoek gezegd: “Ze zullen me nooit levend in handen krijgen”.

In 2012 heb ik het initiatief genomen om, ter herdenking van Hendrik van de Brink, een plaquette aan te brengen op de muur van de Blauwpoort.

Van de Brink was veearts en was een bekende burger in Vianen. Met zijn Cabrio bezocht hij zijn klanten. Hij keurde ook het vlees bij de Viaanse slagers.

Hermanus Schram, 22 jaar, geboren in Vianen, woonde op de Langedijk. Hij was ambtenaar op het gemeentehuis in Vianen en een goede vriend van mijn broer Willem. Later werd hij rayonleider van de ondergrondse in Rijswijk. Op 7 oktober 1944 werd hij doodgeschoten met nog tien anderen. Zij waren verraden.

Pleun Verhoef (de Engelandvaarder) was in 1939 als militair gelegerd in de buurt van Breda. Na de capitulatie op 14 mei vertrok hij richting België. Hij wilde zich niet overgeven aan de Duitse Whermacht en kwam met andere militairen terecht bij het strand van Duinkerken in Noord-Frankrijk.

Op 26 mei vertrok hij met 350.000 Engelse soldaten naar Engeland. Op 11 juni kwam Pleun op zijn bestemming in Engeland aan. Hij werd daar opgeleid als geheim agent.

Op 5 juli 1944 vertrok hij per vliegtuig, uitgezwaaid door Prins Bernard, om als geheimagent boven Nederland gedropt te worden. Boven de Waddenzee werd zijn vliegtuig opgewacht en neergeschoten door een Duitse nachtjager, die van de Vliegbasis Leeuwarden kwam.

Het vliegtuig stortte neer bij de afsluitdijk, bij het dorpje Kornwerderzand en er waren geen overlevenden.

OP 21 november 1945 werd het vliegtuig gelicht met daarin het lichaam van Pleun.

Op 21 december 1945 werd Pleun onder grote belangstelling herbegraven op de Algemene Begraafplaats in Vianen. Hij is 24 jaar oud geworden.

Gerrit van Eijck, geboren in Vianen, woonde in de Lombardstraat. Hij was stuurman op stoomschip "De Weert". Hij is omgekomen bij de vernietiging van dit schip in de Straat van Mozambique. Mozambique ligt aan de Z-O kust van Afrika.

Behalve deze 4 mannen zijn er in Vianen nog 10 mensen omgekomen en 7 mensen die buiten Vianen woonden.

In Vianen woonde naast de Lekpoort de Joodse familie Salomon. Ze hadden een borstelfabriekje in het gebouw naast de Lekpoort aan de Lekzijde. Ik heb ze goed gekend. Het waren hele vriendelijke mensen. Salomon zat zomers altijd voor het open raam de krant te lezen.

Mozes Salomon en zijn vrouw Alberdina van Zwanen – Berg, zijn in augustus 1943 vermoord in concentratiekamp Auschwitz.

Dan wil ik nog een paar ernstige voorvallen noemen:

In de nacht in september 1944, werd de boerderij van de familie de Vor aan de Hageweg in de brand geschoten.

Op 2 november 1944 laat een Engels vliegtuig een bom vallen op de Voorsraat. Een hotel en 2 huizen werden verwoest. Het zoontje van

de familie van Doornik, twee en een half oud, kwam daarbij om het leven.

Op 5 januari 1944 werd de Lekbrug gebombardeerd en volledig vernield. Er vielen geen slachtoffers.

Verder heeft Vianen erg geleden, zoals in heel Nederland, door maatregelen van het verschrikkelijke Duitse Naziregime.

Denk hierbij aan de Hongerwinter van 1944. Ook zijn er veel mannen uit Vianen in Duitsland te werk gesteld, waarvan er 5 niet meer zijn teruggekomen.

Tenslotte vertel ik jullie nog mijn eigen verhaal.

In de oorlog heb ik moeten onderduiken. Ik moest opkomen om dienst te nemen bij de Arbeidsdienst. Dat was een half militaire organisatie onder het Duitse leger. Je kreeg geen wapen wel een uniform (oude uniformen van het Nederlandse leger) en je kreeg een militaire training.

De bedoeling was dat je in de buurt van het front ging werken, zoals het graven van loopgraven en andere zware klussen.

Op 25 september 1943 moest ik mij melden in het dorp Tolbert in Groningen. Dat heb ik niet gedaan en daarom moest ik dus onderduiken. Als je niet kwam opdagen, werd je gearresteerd en liep het heel slecht met je af.

Ik ben toen ondergedoken op de boerderij van de familie Hoogendoorn in het Dorpje Zegveld. Dat ligt vlak bij Woerden.

Begin November 1944 trok, tot grote schrik van iedereen, een Duitse eenheid militairen Zegveld binnen.

Ze werden op bevel van de Duitsers ondergebracht bij verschillende boerderijen en hun vele paarden moesten er in de stal staan. De militairen en hun paarden werden voorzien van eten en voer van de boeren.

De Duitsers hadden een aantal Italiaanse Krijgsgevangenen bij zich. Die moesten de onaangename werkjes opknappen voor de soldaten. Slavenarbeid zoals later zou blijken.

Op zondagmiddag 26 november 1944, wij zaten net te eten, marcheerden over het erf van onze boerderij, langs ons kamerraam,

vijf Italiaanse krijgsgevangen onder begeleiding van Duitse soldaten richting de stallen.

De Italianen liepen op blote voeten.

Even later kwamen ze weer teruggemarcheerd. Elke Italiaan had nu een schop over zijn schouder en liep op blote voeten over de grindweg richting het dorp.

Er werd gezegd dat ze dode paarden moesten begraven.

Wat later, intussen zagen we de mensen uit het dorp naar de kerk gaan, kwamen diezelfde vijf Italianen weer richting onze boerderij gemarcheerd met nog meer Duitse soldaten er om zich heen.

Ze stopten 50 meter voor onze boerderij, bij de ophaalbrug van de school die naast onze boerderij stond.

Er werden touwen aan de stijlen van die brug vastgemaakt en aan de onderkant werden trapjes neergezet.

We keken met stomme verbazing toe. Niemand van ons kon bevatten wat er werkelijk ging gebeuren.

Die touwen waren stroppen.

Twee van de krijgsgevangen moesten naar voren stappen en op het trapje gaan staan. De andere drie moesten toekijken hoe de strop om hun hals werd gelegd.

Plots klonk een bevel en met een ruk werden de trapjes weggetrokken.

De Duitsers vertrokken en lieten de lichamen hangen. Aan een kant gelukkig want zo kregen ze nog een eervolle begrafenis. Ze hadden hun eigen graf moeten graven en hadden moeten loten.

Het lot trof Mario Pellegrini, 24 jaar oud en Salvatore Carvillo, 23 jaar oud.

De andere drie werden met een touw om hun middel aan een paardenwagen vastgebonden en moesten daar achteraan lopen; op blote voeten over de grindweg.

Gelukkig stonden alle Duitsers klaar om te vertrekken. Ze moesten alleen eerst die lynchpartij nog even doen.

Kunnen jullie begrijpen dat de bevrijding op 10 mei 1945 echt als een verlossing kwam. Ik kan jullie zeggen dat het voor mij het grootste feest was uit mijn hele leven en zo voel ik dat nog steeds en dat was voor de meeste mensen zo.